



ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

Effects of Organizing Non – Formal Education Activities on Vocational

Skills of Aging at an Elderly School

ทวินันท์ ศรีสวัสดิ์¹ และ อาชญญา รัตนอุบล^{2*}

Tawinan Srisawat¹ and Archanya Ratana-Ubol^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ แบบวัดความรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม และการจัดสนทนากลุ่มจากผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 90 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้สูงอายุมีความต้องการทักษะอาชีพด้านคหกรรม และกิจกรรมการวางแผนเพื่อสร้างรายได้ โดยต้องกิจกรรมที่ยืดหยุ่น สร้างความรู้และทักษะที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ 2) ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะด้านอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า กิจกรรมทักษะอาชีพ ทั้ง 6 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมทอผ้าด้วยลวดลาย (2) กิจกรรมขนมถั่วแปบสีรุ้ง (3) กิจกรรมวันมะพร้าวแผ่นซี (4) กิจกรรมเต้าหู้ยี้ฟรุ๊ตสลัด (5) กิจกรรมดอกไม้จันทน์หลากสี และ (6) กิจกรรมการวางแผนเพื่อสร้างรายได้เป็นกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบผลก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยค่าทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ผู้วิจัยได้ติดตามผลการสะท้อนกลับของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการวางแผนจากการเรียนรู้ทักษะของกิจกรรมประกอบกับความรู้การวางแผนเพื่อสร้างรายได้ นำไปสร้างเป็นอาชีพได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อก่อให้เกิดรายได้ อีกทั้งส่งผลพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดการพัฒนาทักษะที่ต่อยอดทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเหมาะสมกับตนเองต่อไป

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน, ทักษะอาชีพ, ผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดสิงห์บุรี

¹ นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate Student of Non-Formal Education, Department of Life Long Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Email: pipobua@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Lecturer of Non-Formal Education, Department of Life Long Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Email: archanya@gmail.com

* Corresponding author

Abstract

The research aimed to 1) develop non-formal education activities on vocational skills of elderly at an elderly school and 2) study the effects of non-formal education activities on vocational skills of aging at an elderly school. The tools for data collection consisted of questionnaire about the needs of professional skill, reports from knowledge and behavioral observation, and focus group discussion with aging in an elderly school. The total group of aging are 90. The results should that: 1) the development of non-formal educational activities on vocational skills of aging in an elderly school could be described that there were the needs in home economics and marketing. Moreover, the activities were required to be flexible and contributed knowledge and skill from action among activities. 2) The result of non-formal educational activities on vocational skills of aging in an elderly school were 6 vocational skills activity. They were (1) Kuay tiew lui-suan activity (2) Mung bean rice-crepe activity (3) Fantasy coconut jelly (4) Milk custard with fruit salad activity (5) Fantasy flower activity and (6) Marketing. It contributed knowledge and skills from self-practice. A compare between before and after participations through inferential statistics with significant difference at .05. After activities, The researcher followed up on the results of aging's reflection. It was found that aging used their knowledge in daily life. Can be used to create a real career in everyday life to generate income. As well as improving the quality of life. The development of skills that continue to improve life-long learning to suit themselves.

Keywords: organizing non-formal activities, vocation skills, aging, an elderly school

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรของโลก ที่คนเกิดน้อยลงและอายุยืนมากขึ้น ทำให้ประชากรทั่วโลกจะมีอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้นอย่างน้อย 9 ปี และประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีจำนวน 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นสัดส่วนได้ 1 ใน 5 หรือร้อยละ 20 ของประชากรทั้งโลก ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 คือ รองจากประเทศสิงคโปร์ และประเทศลาว (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557)

ในสังคมไทย พบว่า ปี พ.ศ.2557 อัตราเพิ่มประชากรอยู่ที่ประมาณร้อยละ 0.5 ต่อปี ประชากรสูงวัยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากถึง 10 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด ประชากรไทยกำลังมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยได้กลายเป็น “สังคมสูงวัย” มาตั้งแต่ปี 2548 แล้ว เมื่อสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) สูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” จากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้สังคมต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2558)

ผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 20 มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน ขณะที่ผู้สูงอายุร้อยละ 17 มีรายได้ไม่เพียงพอ และร้อยละ 21.6 เพียงพอบางครั้ง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่า ความจำเป็นของการสร้างงานและการส่งเสริมการทำงานผู้สูงอายุ (สุภาภรณ์ เรื่องกิจการ, 2557) ให้ผู้สูงอายุได้มีช่องทางในด้านอาชีพที่หลากหลาย ได้รับการสนับสนุนการความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อลดปัญหาการพึ่งพิงทางครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุ

ความจำเป็นของการสร้างงานอาชีพและรายได้แก่ผู้สูงอายุ เห็นได้ชัดเจนจากรายงานการสำรวจภาวะการมีงานทำปี พ.ศ. 2557 มีผู้มีงานทำ 38.4 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุ 3.8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 38.4 ของผู้สูงอายุ และเป็นร้อยละ 9.99 ของผู้มีงานทำ จากผลรายงานการสำรวจทำให้เห็นได้ชัดว่า ผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้ และแสดงถึงศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงาน แต่อาจขาดการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับสภาพสถานการณ์ ความเป็นอยู่และความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ ในประเทศไทยจึงมีนโยบายที่จะผลักดันและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มในปัจจุบันจะมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนหรือแหล่งที่ผู้สูงอายุอาศัยเป็นฐานในการพัฒนา (กลุ่มสถิติแรงงาน, 2559)

ด้านศักยภาพผู้สูงวัยในการทำงาน แต่หากพิจารณาจากโครงการอาชีพที่ผู้สูงอายุทั้งรายชมรม รายกลุ่ม และรายบุคคล เสนอเข้ามาขอรับการสนับสนุนด้านเงินกู้ยืมจากกองทุนผู้สูงอายุ และได้รับการอนุมัติในปี พ.ศ.2552 จะเห็นว่ามีหลากหลายของอาชีพสูงมาก ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของศักยภาพผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่ง (กมล สุกิน, 2554) ในด้านศักยภาพผู้สูงอายุ ทำให้เห็นได้ว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านอาชีพที่มีความหลากหลาย แต่มีความรู้และทักษะในด้านอาชีพอยู่ที่ระดับน้อย จึงเป็นปัญหาทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงอาชีพที่ตนสนใจ สิ่งเหล่านี้จึงควรได้รับการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะและศักยภาพที่เป็นไปได้ในผู้สูงอายุ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ ให้ได้มีโอกาสศึกษาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542)

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า จึงควรจัดให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในด้านการจัดอาชีพเพื่อสร้างรายได้กับผู้สูงอายุนั้น การให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วย

ให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในประเทศไทย ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) ดังนั้นการพัฒนาผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นสำคัญ ที่ต้องมีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสม ให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป (บรรลุ ศิริพานิช, 2555) โรงเรียนผู้สูงอายุของประเทศไทย เป็นสถานที่จัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ เป็นการจัดกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการพัฒนาทักษะ และการจัดศึกษาตามอัธยาศัยกับผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเป็นเรื่องที่คุณสูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ตามพื้นที่ที่คุณสูงอายุอยู่ ในการจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเน้นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะที่จำเป็น เป็นพื้นที่ให้คุณสูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2559) เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทำให้ผู้สูงอายุ ยังคงเป็นผู้ทรงคุณค่าในสังคมต่อไป

โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดสิงห์บุรี มีการจัดรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตามความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น นอกจากผู้สูงอายุได้รับความรู้และเกิดการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตแล้ว ยังทำให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ เกิดการประจักษ์และสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัยในชุมชนให้แน่นแฟ้น ลักษณะของการจัดกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสิงห์บุรี, 2558)

จังหวัดสิงห์บุรีเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ หลายด้าน เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด เป็นอันดับ 1 ของประเทศจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) ไม่ปรากฏในแหล่งอ้างอิง อีกทั้งจังหวัดสิงห์บุรี ยังเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนที่เหมาะสมในด้านการพัฒนา จากการวิจัยพบว่า เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมหลายแห่งในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะในอำเภอเมืองสิงห์บุรี เป็นพื้นที่ที่มีเครือข่ายกับองค์กรภาคจังหวัด (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2555) โดยสิ่งสำคัญของการพัฒนามุ่งเน้นให้ความสนใจและให้การสนับสนุนการด้านผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ด้วยศักยภาพผู้สูงอายุสำหรับการทำงานนั้น เมื่อพิจารณาจากโครงการอาชีพที่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้งรายชมรม รายกลุ่ม และรายบุคคล ทำให้เห็นว่ามีหลากหลายของอาชีพสูงมาก ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของศักยภาพผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความต้องการด้านอาชีพที่มีความหลากหลายและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ (กมล สุทิน, 2554) โดยทั่วไปที่การดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว แต่ด้วยโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น รวมทั้งบุตรหลานต้องทำงานนอกบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลให้มีชีวิตได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ส่งผลให้ผู้สูงอายุพึ่งพิงตนเอง อีกทั้งชุมชนจึงเป็นแหล่งที่สำคัญของการพึ่งพิงสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพด้วยจังหวัดสิงห์บุรีเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ จึงได้มีการตั้งชมรมผู้สูงอายุ พัฒนาต่อยอดเป็นชมรมคลังปัญญา ไปสู่โรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดสิงห์บุรี โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการรวม

ผู้สูงอายุกับการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านกิจกรรมในหลาย ๆ ด้าน ตามความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อช่วยพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและทักษะด้านอาชีพที่เพิ่มมากขึ้นในการดำเนินชีวิต (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555)

การเก็บข้อมูลความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ (ข้อมูล ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558) ด้วยการเขียนทักษะอาชีพที่ผู้สูงอายุเองสนใจและมีความต้องการที่จะเรียนรู้ เป็นข้อมูลให้ผู้วิจัยผู้วิจัยได้นำทักษะอาชีพที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถจำแนกและจำแนกเป็นหมวดหมู่ โดยกลุ่มประชากรผู้สูงอายุได้ตอบแบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ และผลการสำรวจทักษะอาชีพที่กลุ่มประชากรผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ สรุปได้รวมทั้งสิ้น 20 ประเด็น โดยแบ่งประเภทตามเนื้อหาอาชีพได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) อาชีพคหกรรม อาทิ กะหรี่ปั๊บนมถั่วแปบ ซาลาเปา วุ้นมะพร้าวแฟนซี ขนมลูกชุบ ขนมครก หมี่กรอบ ขนมตะโก้ใบเตย เต้าฮวยฟรุตสลัด ก้วยเตี่ยวลุยสวน ขนมผิง และขนมทองม้วน 2) อาชีพเกษตรกรรม อาทิ การปลูกผักปลอดสารพิษ และการเพาะเห็ด 3) อาชีพศิลปหัตถกรรมงานฝีมือและสิ่งประดิษฐ์ อาทิ การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์หลากสี การแกะสลักผลไม้ การสานตะกร้าจากเชือกฟาง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว การจัดช่อดอกไม้สด และการทำเหรียญโปรยทาน และนำประเด็นมาเรียงลำดับตามความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ สรุปประเด็นทักษะอาชีพที่คล้ายคลึงกัน รวมกลุ่มเข้าด้วยกัน ทำให้ได้ทักษะอาชีพที่เป็นความต้องการของผู้สูงอายุที่มีความสนใจมากที่สุด จึงได้เป็นกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีต่อทักษะด้านอาชีพของผู้สูงอายุ วิทยาลัยผู้สูงอายุ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในด้านการส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งกิจกรรมส่งเสริมรายได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดทักษะอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้สูงอายุได้วางแผนเพื่อการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษา เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะด้านอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจในด้านทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม อีกทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะด้านอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอน 1 สำรวจปัญหาและความต้องการ เป็นการวิเคราะห์ความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 90 คน (9 สิงหาคม 2559 ณ ศูนย์ประสานงานภาคเอกชน จังหวัดสิงห์บุรี) เขียนทักษะอาชีพที่ตนเองสนใจและมีความต้องการที่จะเรียนรู้ เป็นข้อมูลให้ผู้วิจัย ได้นำทักษะอาชีพที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทักษะอาชีพที่ได้สรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้น นำไปสร้างแบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ เพื่อสอบถามความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 90 คน (วันที่ 9 กันยายน 2558 ณ ศูนย์ประสานงานภาคเอกชน จังหวัดสิงห์บุรี) เพื่อนำข้อมูลทักษะอาชีพที่ผู้สูงอายุมีความสนใจและต้องการมากที่สุด มาสรุปเป็นกิจกรรมทักษะอาชีพเพื่อจัดให้เหมาะสมตามความต้องการของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุ จำนวน 90 คน โดยแบ่งออกเป็นเพศชาย จำนวน 7 คน เพศหญิงจำนวน 83 คน (วันที่ 9 กันยายน 2558 ณ ศูนย์ประสานงานภาคเอกชน จังหวัดสิงห์บุรี)

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยให้กลุ่มประชากรที่เป็นผู้เรียนที่ต้องทำแบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ สำหรับรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ชุดที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ โดยใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มากกว่า 0.5 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามความต้องการที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปหาความเที่ยง ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุไปหาค่าความเที่ยงทั้งฉบับ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์คเท่ากับ 0.82 สรุปว่า ข้อคำถามอยู่ในระดับดี

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ชุดที่ 2 แบบสนทนากลุ่มด้านการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลโดยการทำสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ โดยได้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ 0.8 สรุปว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา สามารถนำไปใช้ได้

ระยะที่ 2 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยประสานงานกับกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อทำความรู้จักและพบปะพูดคุยกัน และผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้สูงอายุทราบข้อมูลเบื้องต้น และให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าร่วมกลุ่มทดลองด้วยความสมัครใจ

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มกับผู้สมัครเข้าร่วมกลุ่มทดลอง ด้านลักษณะของการจัดกิจกรรม เพื่อหาข้อสรุปสำหรับลักษณะกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ความต้องการ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการทักษะอาชีพ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์ โดยผู้วิจัยพัฒนากิจกรรมยึดตามวัตถุประสงค์ เน้นให้ผู้สูงอายุได้ฝึกทักษะอาชีพ โดยการปฏิบัติด้วยตนเองและการวางแผนเพื่อสร้างรายได้

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนกิจกรรม โดยผู้วิจัยออกแบบกิจกรรม ตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนของโนลล์ (Knowles, 1980) โดยเริ่มจากให้ผู้สูงอายุร่วมกันกำหนดความต้องการการเรียนรู้และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองเน้นย้ำการใช้ประสบการณ์การมีส่วนร่วม และตรวจความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจากการสังเกตและสอบถามผู้สูงอายุ เพื่อให้ความต้องการสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ ได้รับความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินกิจกรรม โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก มีทีมวิทยากรร่วม

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้จัดการประเมินผลสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1) แบบประเมินก่อนการเรียนรู้ ได้แก่ แบบวัดความรู้ทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ และแบบสนทนากลุ่มทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ

2) แบบประเมินผลหลังการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือชุดเดียวกับ pretest และการติดตามผล ภายหลังจากกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว 30 วัน เพื่อดูว่าผู้สูงอายุได้นำทักษะอาชีพไปใช้เพื่อประกอบเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ อย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ แบ่งได้ดังต่อไปนี้

1) จากการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล (9 กันยายน 2558) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความต้องการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพว่า สภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่นั้น เป็นชุมชนที่เป็นย่านตลาด มีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การค้าขาย มีวัดและโรงเรียนอยู่ในละแวกเดียวกันหลายแห่ง ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น จึงมีความสนใจในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ตนเอง เนื่องจากอยากมีความรู้และทักษะให้กับตนเอง เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพในสร้างรายได้แก่ตนเอง ลดภาวะพึ่งพิงทางครอบครัวและสังคม ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยตนเอง ไม่ก่อให้เกิดภาระกับครอบครัวและสังคม จากเหตุที่ได้กล่าวมานั้น จึงทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสนใจในทักษะอาชีพอย่างมาก ประกอบกับผู้สูงอายุบางส่วนมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับอาชีพอยู่ระดับน้อย และเคยเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของหน่วยงานของรัฐ แต่เนื่องจากบางโครงการหรือบางกิจกรรมที่ตนสนใจ จะต้องไปดูงานนอกสถานที่ ทำให้เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อผู้สูงอายุ ในการเดินทางและข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ซึ่งส่งผลต่ออุปสรรคในการเข้าร่วมการเรียนรู้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสนใจอยากที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ ส่วนข้อมูลความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ (ข้อมูล ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2558) ด้วยการเขียนทักษะอาชีพที่ตนเองสนใจ และมีความต้องการที่จะเรียนรู้ เป็นข้อมูลให้ผู้วิจัย ได้นำทักษะอาชีพที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้น พบว่าความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถจำแนกและจำแนกเป็นหมวดหมู่ ได้ทั้งสิ้น กลุ่มประชากรผู้สูงอายุได้ตอบแบบสอบถามความต้องการทักษะอาชีพ และผลการสำรวจสรุปได้ทักษะอาชีพที่กลุ่มประชากรผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งสิ้น 20 ประเด็น โดยแบ่งประเภทตามเนื้อหาวิชาชีพได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) อาชีพคหกรรม ได้แก่ กะหรี่ปั๊บ ขนมถั่วแปบ ซาลาเปา วุ้นมะพร้าวแพนด้าชี ขนมลูกชุบ ขนมครก หมี่กรอบ ขนมตะโก้ใบเตย เต้าฮวยฟรุ๊ต กว๊ายเตี๋ยลุยสวน ขนมผิง และขนมทองม้วน 2) อาชีพเกษตรกรรม ดังนี้ การปลูกผักปลอดสารพิษ และการเพาะเห็ด 3) อาชีพศิลปหัตถกรรมงานฝีมือและสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ใส่หลากสี การแกะสลักผลไม้ การสานตะกร้าจากเชือกฟาง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว การจัดช่อดอกไม้สด และการทำเหรียญโปรยทาน เมื่อนำมาเรียงลำดับตามความต้องการสูงที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความต้องการทักษะอาชีพ 5 ประเด็นแรก ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า ได้แบ่งประเภทของอาชีพตามเนื้อหาวิชาชีพ ได้แก่ ทักษะอาชีพด้านคหกรรม คือ 1) กิจกรรมก๊วยเตี๋ยลุยสวน 2) กิจกรรมขนมถั่วแปบสีรุ้ง 3) กิจกรรมวุ้นมะพร้าวแพนด้าชี 4) กิจกรรมเต้าฮวยฟรุ๊ต

สลัด 5) กิจกรรมดอกไม้จันทน์หลากสี และ 6) กิจกรรมการวางแผนเพื่อสร้างรายได้ เป็นกิจกรรมที่เพิ่มเติมเพื่อสามารถทำให้ทักษะอาชีพที่ได้รับ ก่อให้เกิดรายได้ในชีวิตประจำวันได้จริง 2) การวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สูงอายุ พบว่า กิจกรรมที่ควรจัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม สามารถเข้าร่วมกลุ่มกับผู้อื่น และกิจกรรมก่อให้เกิดความรู้และทักษะที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ และกิจกรรมเอื้อต่อสภาพร่างกายของผู้สูงอายุของการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละทักษะอาชีพ

ระยะที่ 2 ผลการจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง และส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญ และมีรายได้ มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป 2) ผลการวิเคราะห์ความรู้ทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง 3) ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรมทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีทักษะอาชีพ ที่เกิดการลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง 4) ผลการสนทนากลุ่มทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทักษะที่เพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการสนทนากลุ่มที่ได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากกิจกรรมทักษะอาชีพ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเรียนรู้ทักษะอาชีพแต่ละอาชีพพร้อมกับการทำงานเป็นทีม 5) ภาพรวมของการประเมินผลและการสะท้อนกลับ

ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมของกิจกรรมการศึกษาอบรมระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น ทั้งจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มทดลอง สามารถสรุปประเด็นได้ ได้แก่ 1) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 2) ด้านผู้สอน บทบาทของผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการดำเนินการกิจกรรม เนื่องจากเป็นผู้สร้างความไว้วางใจให้กับผู้เรียน ผู้สอนเป็นผู้ที่ให้เกียรติผู้เรียน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกับผู้เรียน ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ด้านผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสนใจกับเรื่องที่ได้ ลงมือปฏิบัติ 4) ด้านเนื้อหาสาระ เป็นเนื้อหาที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน สามารถใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ 5) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองและเกิดเป็นประสบการณ์โดยตรงกับตนเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติใช้ประโยชน์ได้จริง และสามารถประกอบเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และ 6) การติดตามผล เป็นการติดตามการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการพูดคุยในสิ่งที่เรียนรู้ และการสะท้อนกลับคือการใช้ผู้สูงอายุนำความรู้ ทักษะที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติใช้ เกิดเป็นความคงทนของการเรียนรู้ เกิดประโยชน์ และ สร้างอาชีพเพื่อหารายได้ต่อไป

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ แบ่งการอภิปรายเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการเรียนรู้ทักษะอาชีพที่หลากหลายประเด็นมาก ทำให้ไม่สามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้ จึงได้ค้นหาความต้องการทักษะอาชีพของผู้สูงอายุด้วยการชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ของตนเอง ความพร้อมของการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับทักษะอาชีพ ให้ทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง และสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุเป็นครั้งที่สอง จึงสามารถเห็นขอบเขตของประเด็น และสามารถจัดหมวดหมู่ และเรียงลำดับความต้องการที่แท้จริงได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังทำให้เห็นได้ว่าผู้สูงอายุบางส่วนมีทักษะอาชีพที่ตรงตามความต้องการของตนเองในระดับน้อย จากกระบวนการการหาความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุนี้ ตรงตามหลักการแนวคิดของโนลล์ Knowles (1980) ที่กล่าวว่า ผู้ใหญ่จะไม่เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิต สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตขึ้นอยู่กับความต้องการ บนธรรมชาติความต้องการของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Philip (1974) ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการเฉพาะของผู้ใหญ่ ได้แก่ 1) ความต้องการในด้านต่าง ๆ และความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) ความต้องการเป็นผู้บริโภคและยังชีพ 3) ความต้องการมีอาชีพ 4) ความต้องการมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ บนฐานความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในทักษะอาชีพนั้น และจะต้องเป็นกิจกรรมที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนให้มากที่สุด โดย อาชญญา รัตนอุบล (2551) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนผู้ใหญ่ตามที่โนลล์ ได้เสนอไว้ว่า เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเป็นกระบวนการไม่ใช่รูปแบบที่เป็นเนื้อหาด้วยเหตุนี้ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ จึงทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้คำปรึกษาหรือผู้นำการ ทำให้นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ ที่เป็นไปตาม อาชญญา รัตนอุบล (2552) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ต้องยึดหลักการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในวัยของตนได้เป็นอย่างดี และต้องตอบสนองปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong learning) อันสอดคล้องกับความต้องการ (needs) ของผู้สูงอายุ เพื่อเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตอย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความต้องการการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมในด้านต่าง ๆ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธรินทร์ กิรติวินิจกุล (2557) พบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจที่จะเข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพ เพื่อต้องการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้และทักษะในอาชีพมากขึ้น เพื่อสามารถนำไปเสริมสร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว เพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ความรู้ในเรื่องของหลักการตลาด และ แนวทางในการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมที่ควรจัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ ต้องเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ก่อให้เกิดความรู้และทักษะที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ และเป็นกิจกรรมเอื้อต่อสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ผู้สูงอายุจะต้องมีส่วนร่วมในการออกแบบและกำหนดรูปแบบกิจกรรมทักษะอาชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกระบวนการและเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยกิจกรรมทักษะอาชีพนั้นจะต้องพัฒนาผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมด้วยความรู้และทักษะการปฏิบัติ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริภัทร ผิวพอใช้ (2547) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรคำนึงถึง 6 ด้านเป็นสำคัญ คือ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านผู้สอน ด้านการประเมินผล ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กิจกรรมการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ควรจัดในรูปแบบที่จำกัด สำหรับส่วนของการออกแบบพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ตามคำกล่าวของ วีรฉัตร สุปัญญา (2545) ที่กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายกิจกรรมการเรียนการสอนและการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) การกำหนดการประเมินผู้เรียน

2. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ และประสิทธิผลของการนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ส่งผลต่อความจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อใช้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ชัดเจน อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญ แต่เป็นหนึ่งในขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของโนลล์ นั่นคือ บรรยากาศในการเรียนรู้ กล่าวคือ บรรยากาศในการเรียนรู้ หรือบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้นั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านอาคารสถานที่ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย เป็นกันเองไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเป็นอิสระ มีบรรยากาศที่สนุกสนานเป็นกันเอง และมีสภาพแวดล้อมโดยรวมที่ไม่รบกวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน และช่วยดึงความสนใจของผู้เรียนให้จดจ่อกับสิ่งที่กำลังปฏิบัติหรือเรียนรู้อยู่ขณะนั้น ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชญญา รัตนอุบล และ สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2554) พบว่า 1) สภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ในรูปแบบการจัดอบรมระยะสั้น โดยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้มากที่สุดคือ สื่อบุคคล กิจกรรมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแบบบูรณาการในลักษณะสาระบันเทิง มีการสร้างและส่งเสริมแกนนำผู้สูงอายุเพื่อเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ตามความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และควรนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ชีวิตที่เป็นจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ให้ได้มีประสบการณ์โดยตรงอย่างแท้จริง สะท้อนความคิด และที่สำคัญที่สุดคือการนำไปใช้

ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาอาชีพ ของ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) ที่ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพไว้ว่า เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติจริงที่เน้นการบูรณาการวิถีชีวิตให้กับบุคคลชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจของชุมชน สำหรับความสนใจในอาชีพของผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีเพศหญิงเป็นจำนวนมาก ทำให้ความต้องการในการเรียนรู้อาชีพค่อนข้างจะหนักไปทางการทำอาหาร เห็นได้ว่า ผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความสนใจในทักษะอาชีพคหกรรม เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเห็นว่า ทักษะอาชีพคหกรรม เป็นการพัฒนาตนเอง รวมถึงสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้สำหรับการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งการติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม ยังพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้นำความรู้และทักษะอาชีพที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันจริง เพื่อใช้ประกอบเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ตนเอง และยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้พัฒนาดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้อีกว่า การพัฒนาอาชีพสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อการประกอบอาชีพนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ สำหรับการมีงานทำในผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2555) ที่กล่าวว่า ทักษะอาชีพกับการนำไปประกอบอาชีพนั้น ควรให้ความรู้เกี่ยวกับโลกของงานอาชีพ จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพเป็นรายชุมชนหรือพื้นที่ให้ใช้ประโยชน์จากแผนชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการการจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ เพื่อการมีงานทำ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) ซึ่งกำหนดว่า ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้แก้ปัญห และควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

- 1.1 สำหรับการจัดกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ควรมีการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุทุกครั้ง มากกว่า 2 ครั้ง เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้สูงอายุที่แท้จริง
- 1.2 กิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรแทรกกิจกรรมนันทนาการสลับกับกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.3 กิจกรรมทักษะอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงความคงทนในการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรครอบคลุมถึงโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ

2.2 ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้กระบวนการเรียนการสอนอื่น ๆ ด้วย

2.3 ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล สุทิน. (2554). 4 มิติสู่คุณภาพชีวิตผู้สูงวัยในชุมชน. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ.

<http://ccw.cbct.net/index/download/Laws%20Oldest%202546.pdf>

กลุ่มสถิติแรงงาน (2559). สรุปผลที่สำคัญ การทำงานของผู้สูงอายุประเทศไทย พ.ศ.2558.

http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/pocket_work_elderly58.pdf

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2559). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ.

http://www.dop.go.th/upload/download/download_th_20161706112607_2.pdf

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557, 21 ตุลาคม). แนวโน้มโลก 2050 ตอนที่ 3 : สังคมโลก...สังคมผู้สูงอายุ.

<http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/611956>

นริศพร ผิวพอใช้. (2547). การพัฒนาโมดูลชุดฝึกอบรมการส่งเสริมการรู้สารสนเทศตามลักษณะของกลุ่มผู้เรียนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]

บรรลุ ศิริพานิช. (2555). รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2553. (ม.ป.ท.).

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2558). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557. (ม.ป.ท.).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. <http://library2.parliament.go.th/giventake/contentlaw/law030351-1.pdf>

พัชรินทร์ กิรติวินิจกุล. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2554. (ม.ป.ท.).

วีรฉัตร สุปัญญา. (2545). การวางแผนการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ ประมวลชุดวิชาการเรียนการสอน การฝึกอบรมและการพัฒนาสื่อการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 3. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2555). การประเมินภายในการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ. (ม.ป.ท.).

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสิงห์บุรี. (2558). รายงานสถานการณ์ของท้องถิ่น จังหวัดสิงห์บุรี ปี 2557. <http://www.singburi.m-society.go.th/>

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2555). พัฒนาการของการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ในประเทศไทย. (ม.ป.ท.).

สุภาภรณ์ เรืองกิจการ. (2557). การทำงานของผู้สูงอายุ" ความจำเป็นที่ต้องผลักดัน.

<http://www.econnews.co.th/การทำงานของสูงอายุ/>

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). คัมภีร์ กศน. เอ็น.เอ.รัตนะเทรตติง.

อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล. (2551). การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย
กรุงเทพฯ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทาง
การศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล. (2552). การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการ
ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้า
สู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล และ สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2554). อนาคตภาพรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Knowles, M. (1980). *Modern practice of adult education*. The Adult Education.

Philip, C. & Manzoor, A. (1974). *How non-formal education can help*. The John Hopkins
University Press.